

Het grote

De beste kinderboekenschrijvers

Rijksmuseum

over de meesterwerken uit het Rijksmuseum

voorleesboek

met verhalen van:

MARION VAN DE COOLWIJK

AREND VAN DAM

FRED DIKS

IMME DROS

BIBI DUMON TAK

PIETER FELLER

THIJS GOVERDE

HANS HAGEN

SYLVIA VANDEN HEEDE

MARJOLIJN HOF

VIVIAN DEN HOLLANDER

RINDERT KROMHOUT

SJOERD KUYPER

JOKE VAN LEEUWEN

TED VAN LIESHOUT

KOOS MEINDERTS

MIRJAM OLDENHAVE

FRANCINE OOMEN

JOKE REIJNDERS

DAAN REMMERTS DE VRIES

JAN PAUL SCHUTTEN

HARMEN VAN STRAATEN

EDWARD VAN DE VENDEL

KAAT VRANCKEN

JACQUES VRIENS

RIJKSMUSEUM

RUBINSTEIN

Francine Oomen

Hoe overleeft... het melkmeisje?

KUN je het broodmandje iets naar voren schuiven, Tanneke? Goed zo. En je rechterhand wat hoger... Prima. Nu heel stil staan...'

'Wat schenk ik eigenlijk, meneer?'

'Melk. Die schilder ik er later wel bij.'

'Ha ha, anders zou het hier een natte boel worden!

Wat doet u daar eigenlijk achter het gordijn?'

'Ik zet de lijnen op het doek.'

'En dat ding, die spiegel of wat is het?'

'Dat is een lens. Ontzettend kostbaar ding. Ik heb hem geleend van de buurman.'

'Van meester Van Leeuwenhoek? Kijkt u erdoor, naar mij?'

'Nee. Dit heet een *camera obscura*. Dat is Latijn voor donkere kamer en...'

'Maar in het donker ziet u toch niks?'

'Laat me uitpraten. Kin omlaag, Tanneke.'

Nee, niet zo ver! En die kan moet hoger. Nee! Niet zo hoog! Ja... zo.'

'Ik heb jeuk, meneer. En ik krijg een lamme arm.'

'Nog even.'

'De was moet van het bleekveld af, meneer.'

'De kunst gaat voor de was.'

'Voor u, meneer, niet voor mij. Ik krijg een stijve nek ook...'

'Stop met zeuren. Sta stil en zwijg!'

Tanneke zwijgt een paar seconden. 'Dus u schildert in het donker. Dat gaat nooit goed... Mag ik eens kijken?'

'Lieve hemel. Waar ben ik aan begonnen? Blijf staan, vrouwmens! Denk je dat ik niet weet wat ik doe? Kijk, nou is je kapje verschoven!' Vermeer komt met een woest gezicht tevoorschijn en schikt het kapje. 'Zo zat hij, denk ik. Ik zou een assistent moeten hebben. Als ik het kon betalen...' Haastig loopt de schilder naar zijn ezel terug. Daarbij stoot hij tegen de lens, die op een houten standaard staat. 'O nee...' Vermeer rommelt achter het gordijn. Er klinkt gedempt gevloek. 'Goed. Zo ongeveer. Ja... Nee... Die broodmand... Wacht. Ja, beter. Kijk naar de kan, Tanneke! Niet naar buiten.'

'Ik kan m'n broertje vragen om te helpen, meneer.'

'Hoe oud is hij?'

'U kunt kiezen: twee, drie, vijf, zes, zeven, negen, elf, twaalf of veertien. En ik heb ook nog zusjes in de aanbieding.'

'Met hoeveel zijn jullie thuis?'

'Ik ben de oudste van vijftien, meneer. Tot nu toe.'

Vermeer gromt. 'Vijftien, dat zijn veel monden om te voeden. Onze vier eten me al de oren van het hoofd. En ik krijg nauwelijks opdrachten. Ik heb geen idee hoe ik deze maand de bakker moet betalen.'

'Met een schilderij?'

'Hm... Ik kan het proberen.'

Tanneke trekt met haar neus. 'Ik heb overal kriebel, meneer, ik word er iebel van. Maar hoe werkt dat apparaat nou? Ik snap er niks van.'

Vermeer zucht. 'Kijk, waar jij staat is het licht en bij mij, achter het gordijn, is het dus donker. Het licht valt door de lens en projecteert een afbeelding van jou en de tafel op mijn doek. Sta stil!'

'Hoe weet u dat ik beweeg?'

'Ik zie het, op het doek.'

'Dat kan niet. Dat is tovenarij! Weet uw vrouw hiervan?'

'Ja, ze weet ervan. Houd die kan hoger!'

Tanneke wipt van het ene been op het andere. 'Ooo... hoe overleef ik zo lang stilstaan?'

'Hoe meer je beweegt, hoe langer het duurt.'

'U had beter Lise kunnen nemen, die slome geit. Gisteren had ze de kolen laten vallen en toen moest ik...'

'Tanneke, zwijg nou alsjeblieft! Lise is te schonkig. Jij bent mooi rond. Hollandse deugdzaamheid, dat is wat ik wil verbeelden.'

'U laat me blozen, meneer. Maar dat apparaat, wat dóét het? Waarom gebruikt u het?'

'Omdat het makkelijk is. Ik hoef niet meer te schetsen. Het staat hup, in één keer op het doek. En alles precies op de juiste plaats. Het resultaat is verbluffend. En bovendien: De Hooch en Fabritius gebruiken 'm ook. Ik kan niet achterblijven.'

'Het is toch veel makkelijker als u gewoon naar me kijkt, in plaats van daar in het donker rond te stommen?'

'Nee, dat is niet zo. De verhoudingen, je houding, de schaduwen, de lichtval, de plooiën van je jurk... Ik hoef het beeld alleen maar over te trekken.'

'Overtrekken? U trekt mij over?'

'Je afbeelding! Op het doek! Hou in godsnaam je mond, Tanneke.'

'Misschien is dát wat zo kriebelt. Ja! Ik voel het gewoon, meneer.'

'Dat kan niet. Aargh! Mond dicht. Nee, open! Een beetje, niet zo wijd. En geen pruillip trekken. Goeie genade!'

Het melkmeisje, ca. 1660
Johannes Vermeer
Aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt

‘Maar meneer, is dat wel... kúnst? Als u mij niet schildert, maar, eh... overtrekt?’

‘Niet bewegen, Tanneke.’

‘Maar meneer, ik hóu het niet meer. Ik móét even bewegen. En het wordt donker buiten, ik denk dat er regen komt. De was op de bleek... Mevrouw vermoordt me als er modderspetters op komen.’

Vermeer zucht hartgrondig. ‘Goed. Genoeg voor vandaag. Morgen verder.’

Opgelucht zet Tanneke de kan neer en krabt zich uitgebreid. ‘Mag ik nu kijken, meneer?’

Vermeer schuift de gordijnen opzij. Zijn gezicht is rood en bezweet.

Tanneke staart een paar seconden met open mond naar het schilderij en barst dan in lachen uit. ‘Meneer! Met uw permissie, er is toch iets fout gegaan!’

Joke van Leeuwen

Dichtbij ver weg

KIK MIJ. Met een soort jurk aan. Die moest ik aantrekken van meneer Breitner. Hij zegt dat het een kimono is uit Japan. Ik ben nog nooit in Japan geweest. Hij ook niet, hij heeft de kimono in Nederland gekocht.

Ik vind hem mooi. Hij is van glimmende zijde met bloesems erop. Maar hij is ook onhandig met die lange mouwen. Misschien hoeven ze in Japan nooit de vloer schoon te maken of soep te eten, want dat is lastig met zulke mouwen. Of misschien dragen ze alleen maar zo'n kimono als het feest is en ze niets hoeven te doen.

Ik hoef nu ook niets te doen, alleen maar op de bank te hangen, terwijl meneer Breitner naar de bloesems op de kimono kijkt en de bloemen op het kamerscherm achter mij. Naar mijn gezicht kijkt hij ook. Ik moet dus niet opeens gaan lachen of mijn tong uitsteken of zo, ik moet niets doen, alleen maar er zijn.

Meestal moet ik wel wat doen. Ik moet hoeden verkopen in de hoedenwinkel. Die winkel is niet van mij, ik ben alleen verkoopster. De meeste klanten zijn groter dan ik, dus ik moet veel omhoog kijken. Als ze vragen: 'Staat deze hoed mij goed?' dan zeg ik: 'Hij lijkt wel speciaal voor u gemaakt.' Dat vinden ze fijn om te horen, want ze staan voor de spiegel te kijken naar hun hoofd met dat deksel erop en ze twijfelen.

Meneer Breitner twijfelt niet. Die weet wat hij doet. Hij kijkt. Zijn hand met het penseel zet veegjes. Ik ben trots dat hij mij schildert en ik ben trots dat ik zo'n mooie kimono aan mag, al vind ik de mouwen onhandig. Meneer Breitner heeft ook foto's van me gemaakt. Ik had mezelf nooit eerder op een foto gezien. Foto's hebben geen kleur. Schilderijen wel. Meneer Breitner zegt dat Japan ver weg is en heel bijzonder.

Ik zal wel nooit naar Japan kunnen. Ik kom niet eens mijn eigen wijk uit. Ik ga naar de hoedenwinkel om te werken, naar de markt voor de boodschappen en dan weer naar de kamer waar ik samen met mijn zus woon. Als ik stil moet zitten, zoals nu, staar ik dwars door de muren heen en ga ik dingen verzinnen in mijn hoofd. Ik denk bijvoorbeeld aan hoeden die nog niet bestaan. Aan een hoed als een pinguïnnest of als het puntdak van een kerktoeren, met een haantje erbovenop. Of een hoed die zo breed is dat je niet nat wordt van de regen. Of een hoed waar muziek uit komt als je hem opzet. Misschien zullen de mensen nog ooit zo'n hoed maken. Over honderd jaar of zo. Misschien bouwen ze over honderd jaar huizen tot in de wolken. Of misschien

maken ze dan schoenen waar je heel hoog en heel ver mee kunt springen. Of misschien kun je over honderd jaar onder water leven, of hoef je alleen maar een pille-tje te nemen en dan heb je al genoeg gegeten. Of dan hebben ze bezems die de vloer aanvegen zonder dat je ze vasthoudt. Misschien kunnen de mensen over honderd jaar zelf vliegen, omdat ze een jas aanhebben met vleugels op het rugpand. Dan kun je makkelijk naar Japan reizen, met zo'n jas aan. Of naar Zuid-Afrika, dat zou ik ook wel willen, naar Zuid-Afrika gaan.

In gedachten heb ik die jas met vleugels aangetrokken. Ik vlieg het raam uit. Eerst vlieg ik boven de straten van mijn wijk. De mensen kijken omhoog en zwaaien naar mij, want ze kennen mij. Mijn jas lijkt een beetje op een kimono, maar er zitten geen flappen aan de mouwen. Mijn vleugels zijn de flappen. Ik vlieg de stad uit. Eerst vlieg ik naar Afrika. De mensen in Afrika zwaaien naar mij en ik zwaai terug. Dan vlieg ik naar Japan. Beneden mij zie ik iedereen in kimono's lopen, in lange kimono's met nog veel langere flappen aan hun mouwen dan de kimono die ik aan moet van meneer Breitner. Ze struikelen almaar over die flappen en staan weer op en struikelen weer. Ze lachen om zichzelf en om elkaar, een vrolijke lach is het, alsof kimono's bedacht zijn om vrolijk van te worden. En ik zie de bloesems op de kimono's groter worden en dan uitvallen, zoals echte bloesems. Ik zie vruchten groeien, Japanse vruchten waar ik de naam niet van ken. Ze heten misschien komoni's of minoko's of zoiets. De vruchten vallen van de kimono's af en de mensen rapen ze op en eten ze. 'Dit is zo lekker,' zeggen ze, 'je moet ze proeven.' 'Ik heb ze nog nooit gegeten,' zeg ik. 'Eén keer moet de eerste keer zijn,' zeggen ze, en ze geven me hun vruchten, ze geven me zo veel vruchten dat ik ze niet kan dragen en ze roepen door elkaar: 'Die van mij moet je proeven, die is de lekkerste!' 'Nee, die van mij is veel lekkerder!' En ik kan ze verstaan, terwijl ze Japans praten.

Maar ik kan toch geen Japans verstaan? Ik ken maar één woord in het Japans, het woord voor wat ik aanheb.

Meneer Breitner verschuift iets aan mijn kimono. Ik voel mijn rug, omdat ik in een bochtje lig. Meneer Breitner kijkt naar me. Hij zegt dat ik de blik in mijn ogen moet proberen vast te houden. 'Doe maar net of je dwars door de muur kijkt,' zegt hij. 'Tot in Japan.'

Meisje in witte kimono, 1894
George Hendrik Breitner

Pieter Feller

Ezeltje rijden

‘S JOKKEN, je moet sjokken!’ riep Grijsje, de oudste ezel, tegen Donkie.

Donkie liep voorop en ging naar Grijsjes zin veel te snel.

‘Ja,’ zei Luna, die tussen de twee in hobbelde. ‘Je moet sjokken, Donkie, niet trippelen. Anders vindt Jan dat wij te langzaam gaan en ik heb geen zin in telkens een tik.’

‘Hij heeft ook nog het kleinste meisje op zijn rug,’ mopperde Grijsje, ‘terwijl hij de jongste en de sterkste is.’

‘Ach, die van ons zijn toch ook niet zo zwaar,’ zei Luna sussend.

‘Au! Zie je wel,’ bromde Grijsje. ‘Nou heb ik een tik te pakken.’

‘Goed, ik sjok al, hoor,’ balkte Donkie. Met overdreven kalme stappen sloften zijn hoeven door het warme zand.

De zoute zeewind blies door hun stugge vacht. Ze luisterden naar de meisjes. Het oudste meisje, op de rug van Luna, vertelde een verhaal over de oom van een vriendinnetje, die in Egypte was geweest en op een dromedaris had gereden.

‘Ik heb een voorvader die uit de buurt van Egypte komt,’ haakte Grijsje daarop in. Het klonk een beetje opschepperig.

‘Daar heb je hem weer met zijn moeilijke woorden,’ balkte Donkie. ‘Wat is een “voorvader”?’

Grijsje ging langzamer lopen. Dat deed hij altijd als hij wat moest uitleggen. ‘Je hebt een vader en een moeder,’ verklaarde hij. ‘En je hebt een opa en een oma. Je opa en oma hadden ook een vader en een moeder en die ook weer. Zo ga je heel ver terug in de tijd en dan kom je bij een voorvader.’

Donkie knikte. ‘Bestaat er ook een “voormoeder”?’

Luna grinnikte, maar Grijsje blies geërgerd door zijn neusgaten. ‘Dat weet ik niet,’ zei hij kortaf. ‘Het gaat nu over mijn voorvader en die heeft lang geleden ergens in de buurt van Egypte een vrouw op zijn rug gehad...’

‘Net als wij nu,’ riep Donkie tussendoor.

‘Dit zijn meisjes,’ zei Grijsje geprikkeld. Hij had er een hekel aan als hij steeds werd onderbroken. ‘Geen vrouwen.’

‘Maar het worden toch vrouwen,’ suste Luna.

Grijsje liet zijn hoeven extra hard op het zand neerkomen.

‘Ga je nou stamphoeven, Grijs?’ vroeg Luna lachend.

‘Ik wil mijn verhaal afmaken,’ zei Grijsje verbolgen.

Luna en Donkie keken elkaar even aan, knipoogden en sjokten toen zwijgend verder.

‘Die vrouw had een kindje in haar buik en dat was Jezus.’

Donkie schokschouderde. ‘Nooit van gehoord,’ bromde hij.

‘Hij is heel beroemd, hoor.’ Luna knikte met haar kop naar de zee. ‘Hij kon over het water lopen.’

Donkie lachte. ‘Ha ha, jullie laten je ook van alles wijsmaken.’

Grijsje kreeg opnieuw een tik. ‘Au!’

‘Je liep te langzaam, jongen,’ zei Luna. ‘Wij sjokten, maar jij stond bijna stil.’

‘Hoe weet je dat allemaal van die voorvader en van die Jezus?’ vroeg Donkie aan Grijsje.

‘Van mijn vader gehoord. Het is een familieverhaal. Het schijnt ook allemaal in een dik boek te staan dat de mensen lezen.’

Ze sjokten verder.

‘Mijn vader praatte heel weinig,’ zei Luna, die het gesprek weer op gang wilde brengen. ‘Hij had in zijn jonge jaren in een mijn gewerkt en kolenstof ingeademd. Hij kreeg het snel benauwd en hoestte veel. Hij is niet oud geworden.’

‘Ach, dat is beroerd,’ vond Grijsje.

‘Mijn vader trekt tegenwoordig een groentekar,’ vertelde Donkie. ‘Er blijven altijd wel wat lekkere blaadjes of wortels over en die zijn dan voor hem.’

Grijsje en Luna knikten. Ze dachten aan hun schrale weilte met het dorre gras, achter de duinen.

In de branding liep een dame met haar rokken opgetrokken. Het water spoelde om haar enkels, die net zo wit waren als de schelpen in het zand. De meisjes hadden het nu over een zandkasteel dat ze die middag zouden gaan bouwen.

‘Wat is het fijn hier op het strand, hè,’ verzuchtte Donkie.

Luna flapperde met haar oren om een vlieg te verjagen. ‘Beter werk kan een ezel niet krijgen.’

Toen zeiden ze even niets. De meisjes zwegen ook en Jan, de ezeldrijver, had tijdens het tochtje nog helemaal niets gezegd. Hij dacht na en probeerde uit te rekenen hoeveel geld hij vandaag zou verdienen met de ezeltjes.

‘Horen jullie dat?’ vroeg Donkie. ‘De zee ruist zo mooi, het lijkt wel of hij zingt.’

Ezeltje rijden langs het strand, ca. 1890 – 1901
Isaac Israels

Ezelsoren zijn heel gevoelig en ze vangen meer geluiden op dan mensen kunnen waarnemen. Ze horen de schelpen in de branding tinkelen, de miljoenen zandkorrels die langs elkaar schuren en de zoute waterdruppels die klingelen als belletjes.

‘Als de zee zingt, dansen de duinen,’ flapte Luna eruit.

‘Wat bedoel je?’ vroeg Grijsje verwonderd.

Luna staaarde dromerig in de verte. ‘Soms, op een zonnige, zomerse dag als de zon fel schijnt, trilt de lucht. Dan lijkt het net of de duinen bewegen, of ze dansen.’

De meisjes begonnen weer te kwebbelen. Tot de ezels drong het niet door.

Donkie voelde zich zo innig tevreden dat het leek of zijn hoefjes over het zand zweefden. Ineens leek hem dat verhaal over Jezus niet meer zo onwaarschijnlijk. Misschien zou ik nu wel over water kunnen lopen, dacht hij.